

VASZILIJ BOGDANOV

Kolozsvári csodák

I. A bácsi erdő

Mivel nem felejtettük a tojás, gömb
és rögbilabda formájú,
feleki tetőn található kőveket
(egy kisebbet haza is hoztam,
azóta is a könyvespolcom előtt van,
s a sötétben a talányos ónszínű kő
időnként derengeni is kezd,
mintha kiadná a napok alatt
magába szívott fényeket),
Johannes, hogy tovább növelje a káoszt,
kolozsvári tartózkodásunk másnapján
délelőtt kocsiba ültetett,
és elrobogtunk a hírhedett bácsi erdőbe,
ahol, amint mondotta,
„nem egyértelműek a fizika törvényei,
sokszor megállanak vagy példátlan módon
hátrafelé mennek az órák,
időnként megáll az idő,
és különös találkozásoknak lehetünk tanúi...”
Ezt a vicces állítást megmosolyogtunk,
de igazságát hamar megtapasztalhattuk!
Sétáltunk az árnyas erdőben,
nézegettük a mohákat, a gombákat,
a hatalmas tölgyfákat, amelyek lombjai között
láthatatlan madarak koncerteztek.
De nem adhattuk át feltétel nélkül magunkat
az erdő intenzív hangulatának,
karóráink mutatói lecövekeltek,
ráadásul valami halk, de intenzív zúgást hallottunk,
s úgy éreztük, láthatatlan alakok
figyelnek mindenhol, ugrásra készen.
Azt képzeltük, mindössze tíz perc,
legfeljebb egy negyedóra telt el,
de amikor visszamentünk a kocsinhoz,
kiderült: több mint három órát töltöttünk
ebben a mesebeli erdőben.
Óráink mindenesetre álltak.
Johannes egy öreg zsidó óráshoz vitt el,
aki egyszerűen nem értette a dolgot.
„Valamifajta egészen egyszerűen érthetetlen,

mágneses hatás érthette az óráikat, uraim.
Hol jártak?” Miután megtudta,
hogy a bácsi erdőben, sóhajtott.
„Van valami boszorkányság a dologban.
Kísértetekkel, unikornisokkal, boszorkányokkal,
sárkányokkal, tündérekkel, manókkal,
koboldokkal, lidércekkel, démonokkal
nem találkoztak? Állítólag Drakula
és vámpírhadserege is ott tanyázik!
És repülő csészealjkat, kicsi zöld embereket
is láttak már arrafele. Ezek persze lehetnek
betegesen babonás emberek rögeszméi,
álmai, fantazmagóriái is, de én
beszélgettem már olyan,
köztisztületben álló polgárokkal is,
akiket elvarázsolt az erdő,
és újra átélhették gyermek- és ifjúkoruk
felejthetetlen pillanatait!
Ezt, könyörgöm, ne úgy gondolják, hogy
elaludtak, képzelődtek volna,
vagy láthatatlanok hipnotizálták volna őket!
Nem!
Abban az erőben nem érvényesek
a tér és az idő törvényei...
Valami másfajta erő hat ott.
Nyilvánosan zajlanak a csodák,
bárki megtapasztalhatja indiszkrét bájukat.
Az óráikat mindenestre hagyják itt,
megpróbálom helyrehozni őket,
de ha rám hallgatnak,
többé nem kísértik a sorsot,
nem mennek a bácsi erdő felé!
Az a hely veszélyes!...”

A vers, ahogyan az ezt követő másik négy is, nagypapa kolozsvári tartózkodása idején, 1964 májusában íródott, szereplői a fiatal orosz költők, Jevtusenko, Okudzava és Voznyeszenszkij, akikkel romániai útja során végig együtt volt, és kísérőjük, Johannes, azaz Szász János, egy romániai magyar író, aki írószövetségi tisztségviselőként hivatalosan kísérte őket... Amint megtudtam, a bácsi erdőt ma is különös hiedelmek övezik Erdélyben, egy részüket nagypapa groteszk módon örökölte meg. Mostanság, ahogyan erdélyi ismerőseim mesélik, egyre több rejtélyes esetet feljegyeznek, amelyek azon a balszerencsés területen történnek, sokan láttak és látnak erre felé ufókat is. – Tatjana Bogdanova

II. A tékozló fiú

Este a fogadáson a kolozsvári költők,
teljes egyetértésben, mókásan trafikálva,
itták a vodkát, amit mi hoztunk ajándékba.
„A Sztalicsnaja is jó, de jobb a Moszkovszkaja! –
jegyezte meg az egyik magyar költő vidáman. –

Néha nálunk is kapni, akárcsak lengyel vodkát.”
 A svédasztal már ránk várt, sonka, sajt, töltött tojás,
 nagy levelekben túró, szalonna és szalámi.
 És persze olajbogyók és ecetes uborka.
 Fenséges látvány volt, de mi inkább nézegettük.
 A rengeteg alkohol elvette az étvágyunk.
 „A túró talán jót tesz – vigyorgott Okudzsava. –
 Ennünk kell, Vászja bátyó, kikészülünk a bortól.”
 Hát én is nekiláttam, s akkor egy román költő
 lépett mellém – „Baconsky – hajtotta meg a fejét. –
 Olvastam a *Szuzdáli harangokat* – suttopta. –
 És le is fordítottam néhány versét – mutatta. –
 A *Steaua* közölte. Csillag a neve, csillag.”
 Nagyon meghatódtam, s a túró csipegetve
 kérdeztem, „miket ír és hogyan bírja erővel”.
 Keserűen vigyorgott. „Ön a példakép, herceg,
 nem értem, hogy volt képes csak fiókjának írni
 majdhogynem negyven évig!” Rábámultam, nevettem.
 Bort töltött két pohárba. Koccintottunk és ittunk.
 Fanyar olaszrizling volt, passzolt hangulatunkhoz.
 „Írtam, mást nem tehettem, túlélni nehezebb volt...”
 Figyelmesen nézett rám, és megrebbent a szeme.
 Némán indult előre, sietősen követtem.
 „Sok a besúgó, spicli, állandóan figyelnek!” –
 magyarázta már kinn, fenyők között a kertben.
 „Voltaképpen különös, hogy végül is megúsztam,
 barátaim halottak, van, akit főbe lőttek,
 van, aki a lágerben, szemétdombon halt éhen,
 Marina felkötötte magát, nem tehetett mást,
 van, aki megalkudott, van, aki beleőrült...
 Én, látja, megmaradtam, árnyak költője vagyok.
 Tanúnak szemeltek ki a szeszélyes istenek...
 Sorsukról számot adni, leleplezni az önkényt,
 ez a feladat, látja, egy félőrvült világban!...”
 Elhallgattam, és ittunk, mögöttünk a sötétben
 meneteltek az árnyak, az egész forradalmi
 menetszlop dübörgött. Baconsky meghatottan
 köszönte vallomásom. Némán cigarettáztunk.
 Elmondta, verseket ír, egy vékonyka kötetet
 nyújtott felém sóhajtván. „A tékozló fiú –
 fordította a címet. – *Fiul risipitor*.”
 Nem folytathattuk. Zsenya aggódott értem, kijött,
 kezében üveg borral, megosztotta velünk.
 Susogtak fejük felett mesebeli fenyőfák.
 Sorsunk csillagtérképén az X-emet kerestem.
 Megtaláltam, mutattam: „A csillagom, látjátok.
 Valahol a távoli Lant csillagképben villog.
 Vajon miféle lények élhetnek a bolygóin?
 Hasonlítanak-e ránk? Van-e emberi arcuk?”
 Egyikük se szólt semmit. Nem is kérdésnek szántam.

Aztán felhők takarták el a Lant csillagképet.
Szótlanul mentünk vissza, már mindenki énekelt.

Nagyapa könyvtárában megtaláltam Anatol Baconsky A tékozló fiú című, nagyapámnak 1964. május 19-én dedikált kötetét, sűrű bejegyzésekkel. Kiderült, több versét le is fordította, közölte is, mint ahogyan Baconsky is továbbra is rendszeresen fordította verseit, s a hagyatékban több levele is fennmaradt. Egyébként amennyire megállapíthatom, igen jelentős költő volt, 1977. március 4-én, a bukaresti földrengéskor halt meg, nagyapa igen szép versben búcsúztatta, s szerepelteti a Levelek a másvilágra című, öregkori ciklusában is. – Tatjana Bogdanova

III. A rózsa

Az egyik sarokban a magyar, a másik sarokban a román költők énekeltek. „És mi?” – kérdezte döbbenten Zsenya.
„Talán énekelhetnénk mi is, a Volgáról!” – vigyorgott Andrej. – „Vagy a bunkócskát!” – somolygott Bulat. – „Az Internacionálét. Nagy sikerünk lehetne. A szívükbe zárnának.”
Egymásra néztünk és vigyorogtunk.
Fiatalabb, vékony magyar költő imbolygott oda hozzánk, és be is mutatkozott, megszorítva kezünket, de nem hallottuk jól a nevét. Legnagyobb meglepetésünkre vetkőzni kezdett, először zakóját vetette le, akkurátusan helyezve egy szék karfájára, majd kifűzte cipőjét, kilépett belőle, lehúzta zokniját is, nadrágját, szétnyitotta fehér ingét, és a szíve helyén vörösödni kezdett a bőr, vörös rózsa nőtt ki, bársonyos szirmai bódító illatot árasztva remegtek a huzatban.
„Vigye el a feleségének, herceg!” – adta át, és meghajolt, majd felnézett a levegőbe, ahol hirtelen megjelent egy fehér madár, ő is csapdosni kezdett karjaival, felrepült, és a madárral együtt ott körözött a csillár körül, majd kirepültek a csukott ablakon, és eltűntek. Többé soha nem láttuk.
„Ez volt az erdélyi csoda!” – jegyezte meg a döbbenet Andrej. Felemelt egy üveg bort, töltött, koccintottunk, és ittunk.
„Vagy egy transsylván telepata” – legyintett Bulat.
„Tömegszuggesztió áldozatai lettünk, testvérek!” – füstölgött Zsenya. Én némán szorongattam az illatozó rózsát, és hallgattam a már együtt éneklő, kivörösödött román és magyar költők mélabús dalát.

A vers, valljuk be, fölöttébb különös eseményt örökít meg, hogy látomása volt-e nagyapának a töméntelen mennyiségben elfogyasztott boroktól, vagy tényleg valami rejtélyes, játékos kedvű telepata búvólte el őket, nem tudom eldönteni, de nem is érdekes. A vers a maga különös módján mégis sokat elárul annak az estének és egész kolozsvári látogatásuknak a megejtő és sodró hangulatából. – Tatjana Bogdanova

IV. A román gyufa

Az utcán jöttünk rá, hogy Zsenya
 valahol elhagyta az öngyújtóját,
 és egyikünknel sincsen gyufa.
 Mivel a szállodáig még tíz-tizenöt
 percet kellett volna sétálnunk,
 bevártuk azokat a fehér ballonos,
 sötét öltönyös, vörös nyakkendős,
 kék szemű, magas férfiakat,
 akik már a feleki tetőn is
 (mintha a kövek közül nőttek volna ki!)
 ott kóvályogtak körülöttünk a ködben,
 mintha kerestek volna valamit.
 De teljesen egyértelmű volt,
 hogy minket kerestek,
 és ahogy megtaláltak,
 hirtelen bizonytalanodtak el.
 Nem kaphattak utasítást arra,
 hogy igazoltassanak,
 vagy beszédbe elegyedjenek velünk,
 ezért eltávolodtak tőlünk,
 és ott bóklásztak az egyre sűrűbb,
 tejfehér ködben.
 „Isten szeme mindent lát,
 Isten füle mindent hall” –
 vigyorgott Johannes. –
 „De ezek még csak nem is istenek...”
 Zsenya odalépett az idősebbhez,
 szájához emelve cigarettáját,
 tüzet kért,
 de a férfi,
 tehetetlenül tárva szét a karját,
 jelezte, hogy nem dohányzik,
 nincs gyufája.
 Fiatalabb társának volt,
 de csak a nyolcadik szál gyulladt meg,
 és azt is azonnal eloltotta
 a feltámadó szél.
 Végül Zsenya elkérte a gyufát,
 leguggolt,
 és tenyerével takarva a gyufát
 csak sikerült rágyújtania.
 Ezúttal, káromkodva számolta,

a kilencedik szál gyulladt meg,
ezért, elnézést kérve tőlünk,
direkt cigarettájáról adott tüzet,
megköszönte,
és a figyelmesen várakozó férfi
kezébe nyomta a gyufát,
és pöfékelve indultunk el
az ólmos hajnali fényben,
szállodánk felé.

Hogy egész romániai, erdélyi látogatásuk alatt megfigyelték őket a román titkosszolgálat, a gyászos emlékezetű Szekuritáté emberei, arról több vers is szól, s ahogyan Léna nagymama elmesélte, nagyapa is sokat beszélt erről, hiszen előtük sem maradt titokban, hogyan is maradhatott volna, és ők a maguk játékos módján néha kapcsolatot is kezdeményeztek a személyi követőkkel, heccelték őket. Egy ilyen esetről szól ez a vers is. Ami a román gyufa minőségét illeti, azóta, úgy hallom, valamelyest javult. De mit lehet tudni? – Tatjana Bogdanova

V. A kóbor kutya

A fiatal, égő szemű, sovány magyar költővel a Bükkben találkoztam. Fák és bokrok között kerengtünk, levelek szűrte, sápadt fényben, gombákat gyűjtöttünk a kék tasakokba. Egy óránk volt, egy óra! Utána a nagy, rögbilabda alakú tisztáson kellett találkozoznunk, hogy szalonját süssünk, megkóstoljuk a bort, és eszmét cseréljünk végre a kolozsvári írókkal. Egy óra, csak egy óra. „Mit is mondhatnék? Felszínen tartom magam: élek!” – kezdte a költő egy vastag, barna gombát vizsgálva. Ők medvegombának nevezik. Ezen hosszan derültem. „A manysik, önök rokonai, ha jól tudom, istennek tartják a medvét, állandóan türelmesen várják alászállását az égből, amelyet a sámánok, nem véletlenül, felső világnak neveznek.” „Ezek szerint – hümmögött a költő, hosszan vizsgálva egy vargányát – létezik alsó világ is.” „Természetesen – bólintottam. – Oda a bűnösök kerülnek, akikkel a sámánok, a tűz körüli táncukat követő hallucinatorikus állapotukban, szintén kapcsolatba lépnek. Különös, nem?” „Hallottam, ön élt Szibériában” – nézett rám, tasakjába süllyesztve a gombát. „Igen, a háború alatt” – bólintottam. „Nagyapám még az első háborúban volt ott hadifogoly – hümmögött a költő –, amire hazakerült, ugyanabba a faluba, ahonnan elment, már egy másik országba érkezett, megváltoztak időközben a határok.” „Elmondaná egy versét?” – kértem. – „De magyarul, előttem ez a nyelv sem teljesen ismeretlen, fordíthattam már Petőfit, Vörösmartyt, Arany Jánost.” Leeresztette a tasakot, és elkezdte a kóbor kutyáról

szóló versét, amelyet még hazatérésünk után lefordítottam,
de nem tudtam közölni is. A szerkesztők vonakodtak.
Nem értették, vagy egyszerűen nem akarták érteni.

*„Előbb csak háztól házig verték,
azután ki a faluból.
Most két falu között tétován
hol ide, hol oda lohol.*

*Bátor kutya volt, eleinte
még meg-megkapta a botot.
S nézzétek:
hogyan elgyámoltalanodott!”*

Akkor nem tudta folytatni. Kurjongató, vidám román költők tűntek fel Zsenya társaságában, már megkezdtek egy üveg bort, minket is megkínáltak, este viszont, a fogadáson, a kertben, ahol Baconskyval is beszélgethettem, megkértem, fejezze be, és adja ide a kéziratot, s még más verseket is, amelyeket, ha nincs ellenére, oroszra fordíthatnék. Különösen megragadott a kóbor kutyáról szóló költemény vége.

*„Menti a bőrét céltalanul.
Csak a bőre van, semmi más. –
Hol késsel,
irgalmas vadász!?”*

„Nem is mutatkoztam be még” – suttogta, töprengő arcát pohár bora tükrében hosszan elnézegetve. – „Kányádi Sándor. Alexander. – mosolygott. – Önöknél több cárt és anarchistát is így hívtak, ha jól emlékszem, Lenin bátyját is, akit...”
Most sem tudta befejezni, megint megzavartak spicces, daloló költők, ezért ez az este sehogyan sem akar véget érni.

A vers egy másik erdélyi költőbarátjával, Kányádi Sándorral való megismerkedését jeleníti meg, vele is, akárcsak Szász Jánossal, Zaharia Stancuval és Anatol Baconskyval, bensőséges, baráti kapcsolatba került, a költő rendszeresen elküldte verseskönyveit, s nagyapa A kóbor kutyán kívül, melynek részletei versében is szerepelnek, lefordította még néhány igen szép versét, de nem tudta közölni is őket, a szerkesztők vonakodtak... (Zárójelben jegyzem meg, hogy három kötetre tervezett műfordítás-gyűjteményében nyilvánvalóan majd Kányádi Sándor-fordításait is szerepeltetem...) Kányádi Sándorral is leveleztek, s szerepelteti a Levelek az önkéntes száműzetésből című ciklusában is, neki ajánl egy igen szép verset. – Tatjana Bogdanova

Bogdán László fordításai